

Візнаки

За Україну, за її волю

Багато довелося пережити Степану БАКУНЦЮ, колишньому повстанцю та в'язню сталінських таборів. Є що пригадати, розповісти. Напливають спогади довгими зимовими вечорами, особливо в дні, коли вшановують визначні дати в житті нашої держави. А розповіді ці - немов цілюща вода, яка втамовує спрагу в липневу спеку, життєдайна сила, що наповнює душу безмежною любов'ю до рідної землі, до України.

З нагоди свята Злуки – возз'єднання українських земель - Президент Петро Порошенко нагородив вісьмох мешканців Рівненщини орденом «За заслуги» III ступеня. Серед патріотів, уродженців високої нагороди, і Степан Сидорович, який усе життя присвятив боротьбі за визволення України та її розбудові. Ніколи не втрачав віри в перемогу, а сильну волю гартував у горнилі важких випробувань. Саме в той нелегкий час довелося змінити прізвище: Олександр Шмалюх назавжди став Степаном Бакунцем.

Багато років поспіль вважали патріота своїм наставником, однодумцем, порадиником. Хоче ветеран, щоб пам'ятали імена героїв, які боролися і віддали молоді життя за Україну. Теплі, незабутні спогади зберіг про свого командира-побратима по духу Івана Перегійняка, псевдо Коборка.

А починалося все пізньої осені 1942 року. В народі кажуть, що в таку пору земля вкривється якщо не листом, то снігом. Саме перед святом Покрови Божої Матері ослі завшов незнайомий чоловік. Будиночок стояв на хуторі Нетуша (Холодний Яр), що неподалік села Тинне Сарненського району. Подорожніх траплялося багато: зимою заходили відігрятися, а влітку - напиться з колодязя прохолодної води та спитати дорогу. Господаря вдома не було, тому гість про щось розмовляв із господаркою оселу.

Стояли тихі сонячні дні прощальної осені. Високе небо відбивало синявою, чисте прозоре повітря було настільки на цілющих лісових ароматах. У що пору незнайомця зустрічав господар. Діти раділи подарованим гостем книжкам про Україну, серед них був і «Кобзар» Тараса Шевченка. Розмова чоловіків була непростою: йшлося про відкриття школи для підготовки старшин.

Під покровом ночі в оселю прибули нові гості. Було їх сорок – молодих, здорових, повних життєвої сили й енергії сміливців-патріотів. Розташувалися в найбільшій кімнаті-світлиці. Вишкіл проводив Окружний провід під керівництвом Дубового, Бористена, Самсона. Навчання відбувалося у два тури по сорок чоловік переважно з сусідніх районів. Заняття проходили безперервно: вдень сідали учні на соломі попід стінами й слухали вчителя, а з настанням ночі бігли на луг, де проводили бойові вправи: займалися спортом, навчалися військової справи. Ніхто нікого не запитував, хто він і звідки, не знали один одного по імені. Кожен мав псевдо, на яке відгукнувся. Жителі ближніх сіл ні про що не здогадувалися.

Найчастіше на хуторі надувався Довбенко, в майбутньому - перший сотенний Коборка, а в минулому - Григорій Перегійняк. Він і був тим гостем, який осеню завітав на хутор. Народився 1912 року в селі Старий Угринів Калуського району Івано-Франківської області. Під час польської окупації Західної України був одним з активних членів українського національно-визвольного підпілля, за що зазнав тортури у польських тюрмах і концентраційних таборів.

Будиночок і прилеглу територію охороняли вартові. Якщо помічали когось чужого, що наближається до оселі, швидко зникали, а подорожнього зустрічав господар. Привітно усміхався, розмовляв із незнайомцем і, дізнавшись, в якому напрямку той поспішає, промовляв:

«Я саме збирався до села їхати, то можу підвезти».

Школа вишколу працювала без вихідних, канікул із жовтня 1942 року по січень 1943 року. Бої наближалися, партизанські загони здійснювали рей-

ди лісами. Все важче було маскуватися. Неодразу останні учні повинні були залишити школу.

11-19 січня на хуторі Нетуша відбулися збори, на яких було шість керівників. Проводили їх окружні провідники Дубовий і Бористен. 19 січня з останніми випускниками вишколу вирішив іти і найстарший син господаря хати Сидора Шмалюха – Сашко. Хлопцю не було ще й сімнадцяти, батько не хотів відпускати, мовляв, ще малий. Та Коборка взяв його під свою опіку: треба захищати Україну. Тут хлопак отримав псевдо Качан, а пізніше при перереєстрації – Грушка. На Водохреще ввечері вихали з хутора на возі десять чоловіків. Переїхали залізничну колію і прямували варшавською дорогою. На околиці села Костянтинівка зупинилися перепочити, бо вже розвидніло. Згодом знову вирушили в дорогу.

Перше бойове хрещення відбулося в городечкому лісі. Назустріч повстанцям їхали декілька возів, на яких лежали зв'язані свині, худоба. Супроводжували люди в цивільному, від яких дізналися, що гітлерівці відібрали в селян домашню живність і наказали везти награбоване за призначенням. Воляки швидко замаскувалися, а невдовзі з'явилися фашисти. Коли вороги наблизилися, командир дав наказ стріляти. Повстанці кинулися на ворога. Деяких убили та поранили, а інші в паніці повернулися назад. Серед знижених було два полковники, два підполковники (гебітскомісар міста Сарни та два його заступники). Переможці трофеї повернули назад селянам, хоч ті були налякані й відмовлялися забирати свою худобу.

Далі дорога пролягала на хутор Рокита, розташований за 1 км від села Поляна. Там готувалися до з'їзду українських націоналістів. Були представники з Рівненської та Волинської областей. З'їзд тривав понад дві години, відкрив його командир Іван Литвинчук (псевдо Дубовий). Доповідав Дмитро Клячківський (псевдо Клим Савур, Охрім) - провідник ОУН на північно-західних українських землях. На закінчення виступу доповідач сказав: «Ми будемо вести відкриту боротьбу з ворогом - як з фашистами, так і з більшовиками». Приняв тут присягу битися з ворогом і Олександр Шмалюх. І хоч був неповнолітнім, Коборка підтримав, як свого вихованця.

Уночі напали на Володимирець, знищуючи ворога, проповідували національну ідею. Потім повстанці взяли напрям на Дубровиччину до села Золоте. Дорогою приєднувалося багато людей, але не вистачало зброї, тому її добували в боях з ворогом. Коли дісталися до села Смородськ, командир Коборка пішов на зв'язок у село Бродець. Повертаючись із завдання, був смертельно поранений у перестрілці з фашистами. Це сталося 22 лютого 1943 року. Неповрапна втрата боєм відгукнулася в серці юного патріота Олександра Шмалюха та стала пам'ятною датою на все життя. Нестерпно важко було змиритися з тим, що не стало не лише командира, а й надійного захисника, вчителя, наставника, однодумця, побратима, патріота, який був прикладом без-

мірної любові до рідної землі, до України.

Сотенного Коборку поховали з почетом за сприяння підпільної націоналістичної організації і за наказом повернулися на Сарненщину. Згодом сформувався загін із 450-ти повстанців, які боролися на теренах Сарненського та Дубровицького районів.

Багато журналістів відвідали чепурний будиночок Олександра Шмалюха, який змушений був стати Степаном Бакунцем. У рідному селі Тинне жити не дозволили, тому поселився в Кураші, на Дубровиччині, звідки родом дружина Ганна, яка теж відбувала заслання. І, як не дивно, до найменших подробиць пам'ятає патріот і відновлює події багаторічної давності, бо присвятив життя боротьбі за незалежність. З важких повстанських ночей доля вихолала його і повила тернистими дорогами заслання: Казахстан - Алма-Ата, «Байкал-строй», Колима. Знущалися із в'язнів жорстоко. За одне слово допитували, катували, кидали в карцер, морили голодом, не прощали зневажливого погляду. «Г-806» - такий знак носив політичний в'язень Степан Бакунець. Але жодного разу не закрядадся думка зневіритися в правильно обраному шляху, яким вивіз із рідної хати вічно живий і пам'яті сотенний командир Коборка, а також ті побратими, які загинули в боротьбі за Україну, її волю.

День звільнення із заслання – 24 квітня 1952 року. Повернувся в рідний край Степан Сидорович і відшукав могилу командира, піклуючись про те, щоб була доглянута, впорядкована. Встановлений хрест, майорить прапор. Але бідкається ветеран, що хотілося б, аби пам'ятне місце реставрували по-сучасному, бо герої не вмирають.

Спілкуюся з ветераном, і таке відчується, ніби доторкнулася до життєдайної криниці, благодатної аурі, звідки струмує безмірна любов до рідної землі. У 94 роки турбується патріот про те, щоб ніхто не був забутий, щоб не заростала стежка до поховань вояків УПА, щоб молоде покоління пам'ятало й шанувало тих, хто боровся за незалежність.

Розповідає ветеран, я вслухаюся в історію свого народу, держави. Одне життя – це ціла епопея страждань, захоплення, прикладу нескореності. В «Декларції Проводу ОУН» є слова: «На крові тих, що вали на полі бою в обороні рідних хат, сімей і населення, в наступі на гестапівські та енкаведівські гнізда й загони в індивідуальному двобої в час конспіративної підпільної роботи, на крові тих, що замучені по тюрмах і таборях, виростає безсмертна легенда воюючої поневоленої нації, що вогненним смолоскородом горить у серцях і душах народу й освітлює шлях у майбутнє».

Швидко минають дні, і 22 лютого Степан Бакунець знову відвідає могилу свого наставника, незабутнього Григорія Перегійняка, командира Коборки. Низько схиливши в пошані голову, згадає полетілих побратимів і розповідатиме молодому поколінню про героїв, які не вмирають...

Надія СВИЩЕВСЬКА,
член НСЖУ.

